

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича



**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ТА ГІДРОЛОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Методичні рекомендації

Укладачі:

Паланичко О.В., Кирилюк А.О., Ющенко Ю.С.,
Пасічник М.Д., Николаєв А.М., Настюк М.Г.

**Чернівці
2021**

УДК 378.016:91(072)

М 545

Рекомендовано до друку вченою радою географічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 1 від 1.09.2021 р)

Рецензенти:

Джаман Василь Олексійович, доктор географічних наук, професор
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Чубрей Олександра Степанівна, доктор педагогічних наук, доцент
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Піц Ірина Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

М 545 **Методика** викладання географічних та гідрологічних дисциплін
у вищій школі : методичні рекомендації / уклад. : Паланичко О. В., Кирилюк А.
О., Ющенко Ю.С. та ін. Чернівці : ФОП Садовський С.С. 2021. 51 с.

Навчально-методичне видання містить програму навчального курсу, зміст
практичних занять та методичні вказівки магістрам щодо підготовки до них,
завдання для самостійної роботи. Подано зразки тестових завдань для
самоперевірки, питання для підсумкового контролю знань студентів з
навчальної дисципліни, список рекомендованої літератури.

Для викладачів та студентів закладів вищої освіти спеціальності 103
«Науки про Землю» ОПП «Гідрологія».

УДК 378.016:91(072)

© Паланичко О.В., Кирилюк А.О.
Ющенко Ю.С., Пасічник М.Д.,
Николаєв А.М., Настюк М.Г., 2021

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	7
1.1. Теоретичний курс	7
1.2. Рекомендований практичний курс	13
1.3. Теми індивідуальних науково-дослідних завдань (по модулях)	22
1.4. Завдання для самостійної роботи	24
2. Запитання та завдання для самоперевірки знань	26
2.1. Перелік питань для підсумкового контролю знань з курсу	26
2.2. Тестові завдання для самоперевірки знань із дисципліни.	29
Словник основних визначень та понять	39
Список рекомендованої літератури	46

ВСТУП

Вивчення педагогіки та методики викладання дисциплін у закладах вищої освіти є важливою умовою формування загальної та педагогічної культури магістрів як фахівців вищого кваліфікаційного рівня, які в майбутньому поповнять склад науковців та викладацький корпус закладів вищої освіти. Ця дисципліна має на меті ознайомити здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з методологічними, психолого-педагогічними та методичними основами організації навчального процесу у вищій школі.

Навчальна дисципліна «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі» належить до обов'язкових компонент освітньо-професійної програми «Гідрологія».

Курс «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі» має ознайомити магістрів з методологічними, психолого-педагогічними та методичними основами організації навчального процесу у вищій школі.

Проведення занять пропонованого курсу вимагає застосування різноманітних методик. Важливе здійснення проблемного підходу в лекційному викладанні, під час семінарських занять, в організації самостійної роботи магістрів. Доцільні різні форми роботи студентів: індивідуальна, диференційно-групова, фронтальна.

Навчальна дисципліна включає два змістові модулі.

У першому змістовому модулі «Загальні засади методики викладання географічних дисциплін у вищій школі. Система вищої освіти України» розглядається структура системи вищої освіти України та її правове регулювання; розкриваються методологічні та теоретичні основи методики викладання географічних та гідрологічних дисциплін, її функції, об'єкт, предмет; характеризується діяльність суб'єктів педагогічної взаємодії; розкривається сутність та специфіка діяльності викладача ЗВО; психологічна структура професійно-педагогічної діяльності, емоційна сфера педагога; розкриваються механізми формування навичок професійної уваги викладача, його творчого (робочого) самопочуття, вікові та психологічні особливості студентів.

У другому змістовому модулі «Дидактико-методичні основи навчального процесу у закладах вищої освіти» розкриваються основні дидактичні концепції; висвітлюються сучасні методи, форми організації навчання у закладах вищої освіти; аналізуються новітні технології навчання; розкриваються концепції, основи теорії, методики і методології викладання географічних та гідрологічних дисциплін у ЗВО.

Мета курсу – надання здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти цілісної і логічно-послідовної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, розкриття концепції, основи теорії, методики і методології викладання дисциплін у системі вищої школи.

Завдання курсу:

- обґрунтування методологічних і теоретичних засад педагогічного процесу у вищій школі на сучасному етапі розвитку науки;
- висвітлення особливостей методів викладання у ВШ;

- ознайомлення зі структурою і змістом навчального процесу у ЗВО;
- пошук шляхів, прийомів, способів і засобів активізації пізнавальної діяльності студентів;
- навчання планувати, організовувати та аналізувати різноманітні види навчальних і позааудиторних занять, використовуючи найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку студентів;
- набуття початкового досвіду ведення науково-методичної роботи, засвоєння дослідно-експериментальних форм педагогічної діяльності;
- ознайомлення з кращим педагогічним досвідом викладачів ЗВО України, апробування найбільш ефективних прийомів і методів навчання, що застосовуються в системі викладання навчальних дисциплін.

Міждисциплінарні зв'язки. У структурі підготовки магістрів-гідрологів освітня компонента «Методики викладання географічних дисциплін у вищій школі» (9-й семестр) пов'язана з вивченням дисципліни «Педагогіка і психологія ВШ» (9-й семестр). Вивчення цих дисциплін є першим етапом в організації навчально-виховної роботи студентів у закладах вищої освіти. На основі знань, отриманих під час вивчення цих двох курсів, здобувачі успішно проходять асистентську практику (11-й семестр).

Програмні результати навчання. У процесі вивчення курсу студент повинен:

Застосовувати свої знання для визначення і вирішення проблемних питань і прийняття обґрунтованих рішень в науках про Землю. - ПРН 2.

Вміти спілкуватися з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань, у тому числі в міжнародному контексті, в глобальному інформаційному середовищі. - ПРН 3.

Уміти самостійно планувати виконання інноваційного завдання та формулювати висновки за його результатами. - ПРН 12.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальних:

ЗК 01. Здатність до адаптації і дії в новій ситуації.

ЗК 05. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- основний зміст дидактики і методики вищої школи;
- основний зміст державного стандарту вищої освіти та напрями реформування системи освіти в Україні відповідно до вимог сучасного суспільства;
- критерії відбору, принципи структурування змісту навчального курсу у вищій школі;
- психолого-педагогічні та дидактичні основи вузівського навчання, основи педагогічної майстерності викладача;
- специфіку розробки навчально-методичних комплексів дисципліни і спеціальностей;
- особливості використання сучасних освітніх технологій та інформаційних ресурсів у процесі навчання;

вміти:

- застосовувати набуті знання у реальному навчально-виховному процесі
 - володіти основними навичками проведення занять у вищому навчальному закладі;
 - володіти навичками підготовки методичного забезпечення для проведення різних видів занять та діагностики знань студентів;
 - добирати оптимальні форми та методи педагогічної діяльності;
 - застосовувати сучасні освітні технології;
 - ставити мету, планувати, організовувати, стимулювати, контролювати, аналізувати результати навчально-пізнавальної діяльності студентів.
 - здійснювати саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію.
- Формою підсумкового контролю є іспит.

1. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Теоретичний курс

Змістовий модуль 1. Загальні засади методики викладання географічних дисциплін у вищій школі. Система вищої освіти України

Тема 1. Методика викладання географічних дисциплін у системі педагогічних наук

Предмет і завдання навчальної дисципліни. Місце дисципліни у освітньо-професійній програмі підготовки фахівців освітнього рівня "магістр". Структура навчальної дисципліни. Навчально-методичне і інформаційне забезпечення навчальної дисципліни. Витоки походження «педагогіки» й етапи її розвитку. Педагогіка як наука та практика навчання і виховання людей різних вікових категорій. Джерела педагогіки. Основні функції педагогічної науки: теоретична, конструктивно-технологічна, прогностична. Диференціація та інтеграція педагогічного знання. Система педагогічних наук. Методика – галузь педагогічної науки, яка досліджує теоретичні, практичні і технологічні основи викладання навчальних дисциплін. Форми і типи зв'язків педагогіки з іншими науками. Основні категорії педагогіки: виховання, навчання, освіта. Парадигми освіти та виховання у світовій та вітчизняній педагогічній практиці: парадигма «знання, уміння, навички»; когнітивна парадигма розвивального навчання; гуманістична парадигма; прагматична парадигма; парадигма об'єктивного сенсу. Освіта як система. Аналіз моделей освіти. Основні напрямки розвитку сучасної освіти: гуманізація, гуманітаризація, диференціація, диверсифікація, стандартизація, багатоваріантність, багаторівневність, фундаменталізація, інформатизація, індивідуалізація, безперервність. Порядок організації навчального процесу і контролю знань студентів з дисципліни за кредитно-модульною системою.

Рекомендована література:

Основна: 2, 7, 11, 13, 14, 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 4, 6, 7, 30, 40.

Тема 2. Структура системи вищої освіти в Україні та її правове регулювання

Сучасна система вищої освіти в Україні та її особливості. Державна політика в галузі вищої освіти та концептуальні напрями її розвитку. Структура вищої освіти. Освітні рівні. Освітньо-кваліфікаційні рівні. Документи про вищу освіту. Болонський освітній процес, його суть та історія розвитку. Основні принципи Болонського процесу. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Європейська кредитно-трансферна система (ECTS). Інтеграція України в європейський освітній простір. Закони України "Про освіту", "Про вищу освіту". "Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах" та інші нормативні акти, що регулюють діяльність вищих навчальних закладів. Система стандартів вищої освіти в Україні. Державні стандарти вищої освіти. Галузеві стандарти вищої освіти. Стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів. Зміст, структура та особливості стандартів вищої освіти ОП

"Гідрометеорологія" і "Гідрологія". Ліцензування освітньої діяльності та її основні нормативи. Акредитація спеціальностей та вищих навчальних закладів, її критерії і рівні. Атестація (повторна акредитація) спеціальностей і ЗВО. Загальні нормативи діяльності вищих навчальних закладів

Рекомендована література:

Основна: 9, 12, 22, 23, документальні джерела.

Додаткова: 4, 6, 8, 12, 16, 23, 31,37, 40.

Тема 3. Заклади вищої освіти.

Управління вищим навчальним закладом. Мета, головні завдання діяльності та правовий статус вищого навчального закладу. Типи вищих навчальних закладів. Університет та його ідея. Національний заклад вищої освіти. Структурні підрозділи вищого навчального закладу. Забезпечення державою діяльності вищого навчального закладу. Система управління в галузі вищої освіти в Україні. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки (Міністерство освіти і науки України) та його функції. Департамент наукової діяльності та ліцензування. Структура управління вищим навчальним закладом. Керівник вищого навчального закладу. Керівник навчально-наукового підрозділу (факультету, інституту). Вчені ради. Наглядова рада. Робочі та дорадчі органи. Органи громадського самоврядування. Студентське самоврядування.

Рекомендована література:

Основна: 9, 12, 22, 23, документальні джерела.

Додаткова: 4, 6, 8, 12, 16, 23, 31,36, 37, 40.

Тема 4. Загальні положення організації навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти

Поняття, зміст та основні завдання навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Зміст та організація навчання за ступеневої системи вищої освіти. Учасники навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Форми навчання у вищих навчальних закладах. Форми організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Прийом на навчання до вищого навчального закладу. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах. Основні посади науково-педагогічних працівників. Права та обов'язки науково-педагогічних працівників. Робочий час та організація роботи науково-педагогічного працівника. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах. Права та обов'язки осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах. Нормативно-правова база навчального процесу у вищому навчальному закладі. Типові нормативи матеріально-технічного забезпечення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Науково-методичне та інформаційне забезпечення навчального процесу. Основні нормативи кадрового забезпечення навчального процесу у вищій школі.

Рекомендована література:

Основна: 2, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 22, 23, 30, документальні джерела.

Додаткова: 3, 4, 6, 8, 12, 13, 16, 17, 23, 31,37, 40.

Тема 5. Специфіка професійно-педагогічної діяльності викладача

Сутність професійно-педагогічної діяльності (соціономічна, виконавська метадіяльність). Педагогічна діяльність як цілісна, динамічна система. Основні компоненти психологічної структури педагогічної діяльності: гностичний, проектувальний, конструктивний, організаційний, комунікативний. Функції викладача ЗВО. Характеристика компонентів праці викладача вищої школи: навчально-педагогічна діяльність, навчально-методична діяльність, організаційно-методична робота, науково-дослідна робота, виховна робота зі студентами. Професіоналізм діяльності педагога: сутність та структура. Професіоналізм знань. Професіоналізм спілкування. Професіоналізм самовдосконалення. Емоційна культура педагога як складова педагогічної майстерності. Формування психофізичної свободи педагога. Фізична і психічна саморегуляція. Засоби керування психологічним самопочуттям. Увага – підґрунтя внутрішньої техніки педагога. Роль уваги викладача та студентів у здійсненні педагогічної взаємодії. Характеристики уваги педагога. Прийоми завоювання уваги особистості у навчальному процесі. Спостережливість і невербальне спілкування педагога. Невербальні параметри спілкування і спостереження: просодика, екстралінгвістика, міміка, пантоміміка, проксеміка.

Рекомендована література:

Основна: 2 - 4, 7, 10, 11, 13, 17, 24 - 29, 30, 32, документальні джерела.

Додаткова: 6, 7, 10, 11, 18, 22, 24, 39.

Тема 6. Студент як об'єкт-суб'єкт навчально-виховного процесу

Вікові особливості студентської молоді. Характеристика розвитку психічних функцій у студентському віці. Механізми соціалізації особистості в період навчання у вищих закладах освіти. Особливості адаптації молоді у вищому навчальному закладі. Форми соціально-педагогічної адаптації студентів: формальна, соціальна, дидактична. Труднощі адаптації першокурсників. Типологія сучасного студентства в психолого-педагогічній літературі. Основні типи соціально-дидактичних відносин у процесі навчання. Параметри активної суб'єктної позиції у навчальному процесі. Властивості діалогічних відносин. Діалог як одиниця педагогічної взаємодії. Особливості та функції навчального діалогу. Діалог як засіб формування творчого стилю розумової діяльності студентів. Види інтелектуальних задач та етапи їх розв'язання. Потреба в самоосвіті як властивість особистості. Характеристика рівнів самоосвіти студентів.

Рекомендована література:

Основна: 2 - 4, 10, 11, 13, 17, 21, 24 - 29, документальні джерела.

Додаткова: 6, 7, 9 - 12, 22, 26, 27, 29, 37, 39.

Змістовий модуль 2. Дидактико-методичні основи навчального процесу у закладах вищої освіти.

Тема 1. Загально-дидактичні і конкретно-методичні аспекти взаємозв'язку дидактики та предметних методик

Дидактика як галузь педагогічної науки, її об'єкт, предмет. Основні категорії дидактики. Становлення методики як самостійної педагогічної дисципліни. Об'єкт, предмет, завдання окремих методик. Методологічна функція дидактики стосовно методики. Теоретична і прикладна функції предметних методик. Методологічні, логічні, науково-педагогічні, психолого-педагогічні, нормативно-правові засади методики викладання. Проблеми дидактики та методики викладання навчальних дисциплін у вищій школі. Забезпечення якості освіти – потреба сучасної педагогічної практики. Показники якості освіти. Сутність та структура процесу навчання. Особливості процесів викладання та навчання. Структура діяльності суб'єктів навчального процесу. Характеристика навчально-пізнавальної діяльності здобувачів закладів вищої освіти. Мотиви навчання студентів. Поняття дидактичних законів і закономірностей та їх характеристика. Загально-дидактичні принципи навчання. Принципи навчання у вищій школі як відображення особливостей навчального процесу у ЗВО. Реалізація принципів навчання у вищій школі з урахуванням специфіки навчальної дисципліни. Рівні вищої освіти. Ступені вищої освіти. Поняття змісту освіти. Основні елементи змісту освіти. Стандарти вищої освіти. Вимоги до освітньої програми. Основні напрями оновлення змісту навчання в у вищій школі. Характеристика державних документів та навчально-методичних комплексів, які закріплюють зміст освіти у вищих навчальних закладах (навчальний план, програма навчальної дисципліни, робоча навчальна програма дисципліни, підручник, посібник). Методичні основи відбору та композиції змісту навчального матеріалу в межах завдань, програм, посібників. Визначення і структура методу навчання. Сучасні вимоги до методів навчання у вищій школі. Класифікація методів навчання. Характеристика окремих груп методів навчання. Методична підготовка педагога до ефективної реалізації методів навчання в реальному навчальному процесі. Методи навчання як складова предмета методики викладання географічних та гідрологічних навчальних дисциплін.

Рекомендована література:

Основна: 2 - 14, 16 – 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 4, 6, 7, 12, 13, 16, 17, 25, 30, 32, 40.

**Тема 2. Основні форми організації навчання
у закладах вищої освіти**

Методика підготовки і читання лекції із географічних та гідрологічних дисциплін. Поняття і види навчальних лекцій у навчально-методичній літературі. Роль лекції в навчальному процесі вищої школи: переваги та недоліки. Функції лекції. Види лекцій: 1) за дидактичними завданнями (вступна, тематична, настановча, оглядова, заключна); 2) за способом викладу навчального матеріалу (проблемна, лекція-візуалізація, лекція-дискусія, лекція із запланованими помилками та ін.). Технологія підготовки викладача до лекції: формулювання теми; складання попереднього плану; добір і вивчення відповідної літератури; складання розгорнутого плану; структурування змісту навчального матеріалу; зіставлення змісту лекції зі змістом підручників та посібників з навчальної дисципліни; з'ясування питань для самостійного

опрацювання студентами; оформлення конспекту лекції. Вимоги до методики читання лекції: обґрунтування мети лекції; чітка структура лекції; доступність і науковість викладу; забезпечення зворотного зв'язку; професійна спрямованість навчального матеріалу; мовна культура викладача та ін. Особливості методики читання лекцій з професійно орієнтованих дисциплін освітньо-професійних програм «Гідрометеорологія» та "Гідрологія". Діалог лектора з аудиторією як основна умова досягнення мети лекції. Змістові і методичні засоби забезпечення діалогу. Методичні основи застосування технічних засобів навчання в лекції.

Рекомендована література:

Основна: 2 – 4, 10 - 14, 18, 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 3, 4, 6, 7, 15 - 17, 25, 30, 32, 40.

Тема 3. Методика підготовки і проведення практичного, семінарського та лабораторного заняття із географічних та гідрологічних дисциплін

Лабораторне, практичне, семінарське заняття як форми групових навчальних занять. Поняття, зміст та покликання семінарського заняття. Основні форми семінарських занять. Організація дискусії з визначеної теми як основне завдання керівника семінарського заняття. Особливості методики проведення семінарського заняття за умов кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Методика підготовки науково-педагогічного працівника до семінарського заняття. Складання плану-проспекту семінарського заняття. Методичні основи проведення семінарського заняття. Особливості методики і форм проведення семінарських занять з професійно орієнтованих дисциплін освітньо-професійних програм «Гідрометеорологія» та "Гідрологія". Основи методики застосування технічних засобів навчання на семінарських заняттях.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2 – 4, 10 - 14, 18, 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 2, 3, 4, 6, 7, 16, 17, 25, 30, 32, 37, 40, 41.

Тема 4. Методичні основи підготовки і проведення індивідуальних навчальних занять та позааудиторної (самостійної) навчальної діяльності студентів

Індивідуалізація навчання як один з основних принципів Болонського освітнього процесу. Роль індивідуальних навчальних занять зі студентами в реалізації цього принципу. Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення індивідуальних навчальних занять. Методичні основи підготовки науково-педагогічного працівника до проведення індивідуального навчального заняття зі студентом. Основи методики проведення індивідуальних навчальних занять зі студентами. Врахування специфіки напряму, спеціальності, навчальної дисципліни і теми при проведенні індивідуального заняття. Застосування дистанційних форм спілкування зі студентами при організації і проведенні індивідуальних навчальних занять. Позааудиторна (самостійна) робота у

загальній структурі навчальної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. Загальні методичні основи підготовки і формулювання індивідуальних завдань для самостійної роботи студентів. Врахування специфіки напряму, спеціальності, навчальної дисципліни і теми (блоку тем). Інформаційне забезпечення самостійної навчальної діяльності студентів. Методичні основи організації звітності студентів про виконання індивідуальних завдань самостійної роботи. Використання засобів дистанційного спілкування зі студентами при організації позааудиторної (самостійно) навчальної діяльності. Методичні основи організації практики студентів.

Рекомендована література:

Основна: 2 – 4, 10 - 14, 18, 19, 24, 25, 30, документальні джерела.

Додаткова: 2, 3, 4, 6, 7, 9, 16, 17, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 40.

Тема 5. Методика контролю навчальної діяльності студентів

Поняття та функції контролю навчальної діяльності студентів. Принципи організації, види та форми контролю в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Основні форми поточного контролю знань студентів. Методичні основи та принципи здійснення модульного контролю навчальної діяльності. Семестровий екзамен в умовах модульно-рейтингової системи організації навчального процесу. Методичні основи проведення семестрових екзаменів. Особливості методики оцінювання знань студентів з професійно орієнтованих дисциплін освітньо-професійних програм "Гідрометеорологія" та "Гідрологія". Оцінювання знань студентів за європейською шкалою кредитно-трансферної системи ECTS. Семестровий залік в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Методичні основи проведення семестрового заліку. Державна атестація як вид підсумкового контролю навчальної діяльності студентів та її форми. Мета і суть державної атестації та нормативні вимоги до неї. Загальні методичні основи підготовки і проведення державних іспитів та захисту магістерських робіт.

Рекомендована література:

Основна: 2 – 6, 10 - 14, 18, 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 2, 3, 4, 6, 7, 16, 17, 21, 23, 25, 30, 32, 40, 42.

Тема 6. Методичні основи підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів

Типові види навчально-методичних матеріалів у вищій школі. Загальні методичні основи підготовки підручників з фахово орієнтованих дисциплін. Електронні підручники. Методичні вимоги до підготовки навчальних посібників. Методика підготовки навчальних і робочих навчальних програм з навчальних дисциплін фаху. Підготовка методичних порад, тестових завдань та інших навчально-методичних і дидактичних матеріалів. Загальні питання методики підготовки мультимедійних навчально-методичних матеріалів для організації самостійної навчальної діяльності студентів. Сучасні технології навчання у вищій школі.

Рекомендована література:

Основна: 2 – 4, 7, 10 - 14, 18, 19, 24, 30 - 32, документальні джерела.

Додаткова: 2 - 8, 11 - 13, 16, 17, 25, 30, 32, 40.

1.2. Рекомендований практичний курс Змістовий модуль 2.

Тема 1. Структура та особливості процесу навчання у вищій школі

I. Питання для обговорення.

1. Структура процесу навчання у ЗВО.
2. Завдання освіти, виховання і розвитку особистості студента вищої школи.
3. Показники якості навчання у вищій школі.
4. Специфіка принципів навчання у вищій школі.
5. Державні стандарти освіти та їх функції.
6. Науково-методичне забезпечення навчального процесу у ЗВО.

Основні поняття: процес навчання, вища школа, ВНЗ, якість, державний стандарт, принципи навчання, освіта, виховання, розвиток, особистість.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні елементи процесу навчання у ЗВО.
2. У чому сутність спеціалізації навчання у вищій школі?
3. Охарактеризуйте єдність освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі.
4. Якими державними документами визначається зміст освіти у вищій школі?
5. Що таке державний стандарт освіти?
6. Які вимоги висувається до структурної побудови навчальної програми?
7. Соціально-економічні потреби в дистанційній освіті.
8. Короткий екскурс в історію дистанційного навчання.
9. Сутність дистанційного навчання.
10. Мотиви і принципи організації дистанційного навчання.
11. Умови ефективності дистанційного навчання.

III. Наукові повідомлення

1. Вища освіта країни світу (на вибір)
2. Вища освіта України: проблеми та перспективи
3. Проблеми оновлення змісту освіти у вищій школі України
4. Процес навчання як дидактична система.
5. Функції процесу навчання та їх роль у формуванні всебічно розвиненої особистості фахівця з вищою освітою.
6. Традиційні принципи навчання в роботах класиків педагогіки.
7. Проблеми оновлення змісту освіти у вищій школі України.

Рекомендована література:

Основна: 2, 7, 11, 13, 14, 16, 19, 22 - 24, 30, документальні джерела.
Додаткова: 4, 6, 7, 30, 40.

Тема 2. Наукова організація праці викладача ЗВО

I. Питання для обговорення

1. Навчальний графік, робочі програми і тематичні плани.
2. Організація аудиторної роботи зі студентами.

3. Наукова організація праці викладача.
4. Роль кафедри в управлінні навчальним процесом.

Основні поняття: навчальний графік, робоча програма, тематичний план, аудиторна робота, організація праці, кафедра, управління, навчальний процес.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Що таке графік робочого часу викладача і який порядок його розроблення.
2. Дайте визначення поняттю «освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки спеціалістів.
4. Що таке навчальний план? Яка його структура і порядок реалізації?
5. Що таке робоча навчальна програма, які її складові? Який порядок розробки робочої програми?
6. З'ясуйте особливості організації праці викладача.
7. Окресліть роль кафедри в управлінні навчальним процесом.
8. Окресліть зміст навчальної, методичної і наукової роботи кафедри.
9. Окресліть функції завідувача і викладацького складу кафедри.

III. Наукові повідомлення

1. Участь викладачів кафедри в контролі за якістю навчально-виховного процесу.
2. Студентське самоврядування та його роль в управлінні вищим навчальним закладом.
3. Індивідуальність викладача і педагогічні технології
4. Викладач ХХІ століття

Рекомендована література:

Основна: 2 - 4, 7, 10, 11, 13, 17, 24 - 29, 30, 32, документальні джерела.
Додаткова: 6, 7, 10, 11, 18, 22, 24, 39.

Тема 3. Педагогічна майстерність

I. Питання для обговорення

1. Поняття педагогічної майстерності.
2. Характеристика елементів педагогічної майстерності:
 - а) гуманістична спрямованість педагогічної діяльності;
 - б) професійна компетентність;
 - в) педагогічні здібності;
 - г) педагогічна техніка.
3. Педагогічна техніка як форма організації поведінки:
 - а) внутрішня техніка педагога;
 - б) зовнішня техніка педагога.

Основні поняття: педагогічна майстерність, професійна компетентність, педагогічна діяльність, техніка педагога.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Професіоналізм діяльності педагога: сутність та структура.
2. Професіоналізм знань.
3. Професіоналізм спілкування.
4. Професіоналізм самовдосконалення.

5. Емоційна культура педагога як складова педагогічної майстерності.
6. Які засоби керування психологічним самопочуттям ви знаєте?
7. Яку роль відіграє увага викладача та студентів у здійсненні педагогічної взаємодії?
8. Назвіть основні прийоми завоювання уваги особистості у навчальному процесі.
9. Невербальні параметри спілкування і спостереження: просодика, екстралінгвістика, міміка, пантоміміка, проксеміка.

III. Творчі завдання

1. Провести тестування з метою діагностики рівня емоційної стабільності і здатності до керування психологічним самопочуттям.
2. Систематизувати практичні поради «Як навчитися володіти собою».
3. Порівняти поняття «педагогічна творчість» і «педагогічна майстерність».
4. Висловити власне ставлення до тези: «Педагогічна праця нетворчою не буває».

Рекомендована література:

Основна: 2 - 4, 7, 10, 11, 13, 17, 24 - 29, 30, 32, документальні джерела.
Додаткова: 6, 7, 10, 11, 18, 22, 24, 39.

Тема 4. Методичні основи організації спілкування викладача зі студентами

I. Питання для обговорення:

1. Спілкування як компонент педагогічної діяльності.
2. Функції спілкування.
3. Сутність та ознаки професійно-педагогічного спілкування.
4. Рівні педагогічного спілкування.
5. Стили педагогічного спілкування.
6. Бар'єри у спілкуванні викладача і студентів, шляхи їх подолання.

Основні поняття: педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, стиль спілкування, самовиховання.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Висвітліть особливості спілкування як компонент педагогічної діяльності.
2. Назвіть основні функції спілкування.
3. Які сутність та ознаки професійно-педагогічного спілкування?
4. Вкажіть рівні педагогічного спілкування.
5. Охарактеризуйте стилі педагогічного спілкування.
6. Які можливі бар'єри у спілкуванні викладача і студентів? Накресліть шляхи їх подолання.

III. Творчі завдання

1. Розробити програму самовиховання комунікативності.
2. Узагальнити практичні поради щодо організації продуктивного спілкування педагога зі студентами.

3. Підготувати мікровиступ перед студентами (на 3 хвилини) на довільну тему.

Рекомендована література:

Основна: 2 - 4, 10, 11, 13, 17, 21, 24 - 29, документальні джерела.

Додаткова: 6, 7, 9 - 12, 22, 26, 27, 29, 37, 39.

Змістовий модуль 2.

Тема 1. Методична підготовка педагога до реалізації методів навчання студентів у ЗВО

I. Питання для обговорення

1. Визначення і структура методу навчання.
2. Класифікація методів навчання.
3. Характеристика окремих груп методів навчання.
4. Критерії вибору методів навчання.
5. Сучасні вимоги до методів навчання у вищій школі.

Основні поняття: методика, дидактика, науково-педагогічна, психолого-педагогічні засади, нормативно-правові засади.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте становлення методики як самостійної педагогічної дисципліни.
2. Які об'єкт, предмет, завдання окремих методик?
3. Назвіть методологічну функцію дидактики стосовно методики.
4. Які теоретична і прикладна функції предметних методик?
5. Розкрийте методологічні, логічні, науково-педагогічні, психолого-педагогічні, нормативно-правові засади методики викладання.
6. Висвітліть проблеми дидактики та методики викладання навчальних дисциплін у вищій школі.
7. Чому забезпечення якості освіти – потреба сучасної педагогічної практики?

III. Творчі завдання

1. Навести приклади інтерактивних методів навчання студентів та розкрити їхню сутність.
2. Обґрунтувати виховні функції методів навчання у ВНЗ.
3. Визначити методичні основи формування критичного стилю мислення студентів.

Рекомендована література:

Основна: 2 - 14, 16 – 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 4, 6, 7, 12, 13, 16, 17, 25, 30, 32, 40.

Тема 2. Лекція у вищій школі: технологія і техніка підготовки і проведення

I. Питання для обговорення

1. Історія виникнення лекції у вищій школі.
2. Види лекцій та їх особливості.
3. Основні складові лекції. Підготовка та організація лекційних занять. Методика і техніка читання лекцій.

4. Навчально-методичне забезпечення проведення лекцій.
5. Лектор та аудиторія. Складові іміджу лектора.
6. Прийоми активізації процесу сприйняття студентами лекцій.

Основні поняття: лекція, лектор, вища школа, технологія, техніка, імідж.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте історико-педагогічні аспекти розвитку і становлення лекції.
2. Поясніть, у чому полягають переваги і недоліки лекції у вищій школі.
3. Які види лекцій використовують у сучасному ВНЗ? Яке дидактичне завдання лекції?
4. У який спосіб можна активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів на лекції?
5. Опишіть структуру традиційної тематичної лекції. Від яких чинників залежить структура лекції?
6. Опишіть методiku і техніку читання лекції.
7. Як ви розумієте вислів «виховні можливості» лекції?
8. Чи студентам потрібно конспектувати лекції? Чому?
9. Сформулюйте ознаки ефективної лекції.
10. Назвіть складові іміджу лектора.

III. Творчі завдання

1. Доберіть список статей (10 – 15 назв), у яких висвітлюється проблема академічної лекції. Узагальніть точку зору науково-педагогічних працівників на роль лекції в системі вищої освіти.
2. Доберіть історичні приклади, цікаві вислови, проблемні ситуації, які можна використати в процесі лекцій за вашим фахом.
3. Прокоментуйте вислів А. Ейнштейна: «Нічому не можна навчити, можна тільки навчитись». Висловіть розгорнуту думку з цього приводу.
4. Напишіть есе на тему: «Викладач XXI століття очима студентів».

IV. Наукові повідомлення

1. Сучасна академічна лекція та її роль у навчальному процесі у вищій школі.
2. Оцінка якості академічної лекції: основні складові.
3. Відбір матеріалу у процесі підготовки лекції, його компонування.
4. Сучасні проблеми лекційного викладання.
5. Техніка читання лекцій: основні складові.
6. Педагогічне спілкування на лекції, його особливості.

Рекомендована література:

Основна: 2 – 4, 10 - 14, 18, 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 3, 4, 6, 7, 15 - 17, 25, 30, 32, 40.

Тема 3. Методика підготовки та проведення практичних, лабораторних і семінарських занять із географічних та гідрологічних дисциплін

I. Питання для обговорення

1. Семінарські заняття як форма організації навчання. Види і методика проведення семінарських занять.

2. Методика проведення практичного заняття.

3. Методика підготовки та проведення лабораторного заняття.

4. Критерії оцінювання практичних, лабораторних і семінарських занять.

5. Підготовка та проведення «круглого столу», ділових ігор, диспутів.

Основні поняття: методика, процес навчання, семінарське заняття, практичне заняття, лабораторне заняття, практикум, спецсемінар, критерій.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Визначте місце семінарських і лабораторно-практичних занять у навчальному процесі вищої школи.

2. Охарактеризуйте основні види семінарів.

3. Висвітліть методику підготовки і проведення різних видів семінарських занять.

4. Яке значення для професійного становлення фахівця з вищою освітою мають спецсемінари?

5. За допомогою яких критеріїв можна оцінити ефективність семінарських лабораторно-практичних занять і лабораторного практикуму?

6. У чому полягає зв'язок лекції, семінарського і лабораторно-практичних занять?

7. Як ви ставитесь до тьюторського підходу в організації університетської освіти? Відповідь аргументуйте.

III. Творчі завдання:

1. Ознайомтеся з навчальним планом своєї спеціальності та визначити відсоткове співвідношення кількості годин, що відводяться на лабораторні, практичні, семінарські та інші форми занять.

2. Проаналізуйте кілька семінарських чи лабораторних занять щодо їх ефективності.

IV. Наукові повідомлення

1. Семінарське заняття в активній формі: особливості проведення.

2. Структура та вимоги до практичних занять у вищій школі.

3. Структура лабораторного заняття.

4. Семінарські заняття в системі вищої освіти: історія і сьогодення.

5. Оцінка якості семінару, практичного, лабораторного заняття.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2 – 4, 10 - 14, 18, 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 2, 3, 4, 6, 7, 16, 17, 25, 30, 32, 37, 40, 41.

Тема 4. Методика організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності, науково-дослідної й індивідуальної роботи студентів у ЗВО

I. Питання для обговорення

1. Самостійна робота студентів, її сутність та значення, форми та види, обсяг.

2. Загальні засади науково-дослідної роботи студентів. Види і форми науково-дослідної роботи студентів.

3. Методика організації і проведення індивідуальних занять, консультацій.

4. Навчально-методичне забезпечення самостійної навчально-пізнавальної діяльності, науково-дослідної й індивідуальної роботи студентів.

Основні поняття: самостійна робота, навчально-пізнавальна діяльність, науково-дослідна робота, індивідуальна робота, консультація, методичне забезпечення.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Окресліть мету та завдання самостійної роботи у ЗВО.

2. Охарактеризуйте різновиди самостійної роботи студентів.

3. Які методи самостійної роботи з книгою можна рекомендувати студентам?

4. З'ясуйте місце методу «Портфоліо» в структурі самостійної роботи.

5. Як у процесі організації самостійної роботи можна залучати студентів до науково-дослідної роботи?

6. Вкажіть основні вимоги до наукової доповіді, есе, реферату як результатів самостійної роботи студентів.

7. Назвіть форми індивідуальної роботи студентів у ЗВО.

8. Які форми залучення студентів до індивідуальної роботи?

III. Творчі завдання

1. Складіть список літератури з проблеми організації самостійної роботи студентів (20 – 25 найменувань).

2. Напишіть наукову доповідь, есе та реферат з фахової дисципліни.

IV. Наукові повідомлення

1. Види самостійної роботи студентів у вищій школі.

2. Форми самостійної роботи студентів: загальна характеристика.

3. Тьюторські заняття у вищій школі: специфіка проведення.

4. Консультації у вищій школі.

Рекомендована література:

Основна: 2 – 4, 10 - 14, 18, 19, 24, 25, 30, документальні джерела.

Додаткова: 2, 3, 4, 6, 7, 9, 16, 17, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 40.

Тема 5. Методика оцінювання знань, вмінь і навичок студентів у закладі вищої освіти

I. Питання для обговорення

1. Компоненти, функції і види контролю знань студентів.

2. Методи контролю знань.

3. Види і форми організації контролю знань, шляхи їх удосконалення.

4. Рейтинговий контроль знань.

5. Організація проведення заліків та іспитів. Комплексні екзаменаційні білети та методика їх розробки.

6. Методичне забезпечення контролю і оцінки знань студентів.

Основні поняття: методика, оцінювання, знання, вміння, навички, студент, рейтинг, контроль, оцінка, тест, іспит, залік, критерій, якість.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Визначте мету і функції педагогічного контролю у вищому навчальному закладі.
2. Розкрийте сутність поточного і підсумкового контролю знань.
3. У чому полягає зміст тематичного контролю?
4. Охарактеризуйте особливості застосування тестової методики перевірки знань студентів.
5. Розкрийте методику підготовки і проведення семестрових іспитів і заліків.
6. З'ясуйте критерії якості проведення іспитів і заліків.

III. Творчі завдання:

1. Висвітліть переваги і недоліки рейтингового контролю знань.

IV. Наукові повідомлення:

1. Функції педагогічного контролю.
2. Види педагогічного контролю.
3. Тестовий контроль знань, його специфіка. Методичні основи організації тестового контролю знань.
4. Рейтингова система оцінювання у вищій освіті США.
5. Формування самоконтролю студентської аудиторії у вищій школі.

Рекомендована література:

Основна: 2 – 6, 10 - 14, 18, 19, 24, 30, документальні джерела.

Додаткова: 2, 3, 4, 6, 7, 16, 17, 21, 23, 25, 30, 32, 40, 42.

Тема 6. Сучасні технології навчання у вищій школі

I. Питання для обговорення

1. Сутність і особливості педагогічної технології.
2. Взаємозв'язок понять «освітні технології», «педагогічні технології», «навчальні технології».
3. Класифікація педагогічних технологій.
4. Характеристика технологій: проблемного навчання, дистанційного навчання, ігрових, групових, комп'ютерних.
5. Спільне і відмінне у поняттях «методика» і «педагогічна технологія».
6. Індивідуальність педагога і педагогічні технології.

Основні поняття: інноваційні технології, проблемне навчання, освітні технології, індивідуальність педагога, соціологізаторська та біхевіористська педагогіки.

II. Запитання і завдання для самоконтролю

1. Опишіть інноваційні педагогічні технології активізації навчального процесу.
2. Які методи активізації навчального процесу?
3. Назвіть форми активізації навчального процесу.
4. Поясніть організацію проблемного навчання.
5. Розкрийте особливості дистанційної системи освіти.

IV. Наукові повідомлення

1. Поясніть сутність соціологізаторської та біхевіористської педагогіки.
2. Охарактеризуйте сутність програмованого навчання.

3. Окресліть вимоги до викладачів при організації дистанційного навчання.
4. Назвіть методи активізації навчального процесу.
5. Назвіть форми активізації навчального процесу.

Рекомендована література:

Основна: 4 - 7, 9 - 14, 16, 23, 30 - 32, документальні джерела.

Додаткова: 3, 8, 12, 16, 17, 25, 30, 32, 34.

1.3. Теми індивідуальних науково-дослідних завдань

1. Сучасні проблеми вищої освіти та шляхи їх розв'язання.
2. Законодавство про вищу освіту України: загальна характеристика.
3. Основні напрямки реформування вищої освіти за законом «Про вищу освіту».
4. Педагогічне навантаження викладача.
5. Основні види роботи викладача ЗВО.
6. Державний стандарт освіти: необхідність і дійсність.
7. Інклюзивне навчання у вищій школі.
8. Приватна вища освіта в Україні: стан та перспективи розвитку.
9. Інтеграційні процеси у Європейському освітньому просторі.
10. Сутність і зміст ступеневої освіти в Україні.
11. Електронні підручники та посібники.
12. Internet-технології в освіті.
13. Професійно-методична компетентність викладача.
14. Навчально-методичний комплекс дисципліни.
15. Опорний конспект лекцій, його структура та методичні підходи до написання.
16. Електронні навчальні матеріали та їх роль у навчальному процесі.
17. Сучасна академічна лекція та її роль у навчальному процесі у вищій школі.
18. Педагогічне спілкування на лекції, його особливості.
19. Семінарське заняття в активній формі: особливості проведення.
20. Структура та вимоги до практичних занять у вищій школі.
21. Лабораторні роботи в системі підготовки гідрологів.
22. Структура лабораторного заняття.
23. Види та форми самостійної роботи студентів у вищій школі.
24. Індивідуальна робота студентів, її специфіка, види, навчально-методичне забезпечення.
25. Консультації у вищій школі.
26. Нові інформаційні технології у сучасній системі вищої освіти.
27. Сучасні технології навчання: загальна характеристика.
28. Досвід використання ігрових технологій у вищій школі.
29. Ділова гра як форма активного навчання у вищій школі.
30. Технологія дистанційного навчання.
31. Групові методи інтерактивного навчання.
32. Фронтальні методи інтерактивного навчання.
33. Метод проєктів: загальна характеристика.
34. Педагогічна інновація у ЗВО.
35. Шляхи та особливості оновлення сучасної вищої освіти в Україні.
36. Функції педагогічного контролю.
37. Види педагогічного контролю знань студентів
38. Тестовий контроль знань, його специфіка, методичні основи організації контролю знань.

Вимоги до написання реферату:

– обсяг – 9-10 сторінок друкованого тексту,

1. 1-ша сторінка – титульна;
2. 2-га сторінка – зміст;
3. 3-тя сторінка – вступ;
4. 4-7-ма сторінки – виклад матеріалу;
5. 8-ма сторінка – висновки;
6. 9-та сторінка – список використаної літератури;
– посилання у тексті ([порядковий номер у списку літератури;
сторінка, з якої процитовано])

Вимоги до написання доповіді:

1. 1-2 сторінки друкованого тексту;
2. наявність постановки проблеми та висновків.

За бажанням, доповідь та реферат можна супроводжувати презентацією.

1.4. Завдання для самостійної роботи

Процес навчання у вищих закладах освіти сьогодні дедалі більше опирається на самостійну, близьку до дослідницької діяльність студента. Самостійна робота студентів з курсу спрямована на вивчення окремих методичних проблем вищої школи, осмислення різноманітності методичних основ викладання навчальних дисциплін, розвиток навичок пошукової роботи, професійного мислення студентів, формування в них власної педагогічної позиції, потреби в удосконаленні знань на теоретичному, методичному і технологічному рівнях. Самостійна робота студентів містить елементи репродуктивної та творчої діяльності, пов'язаної з аналізом спостережень, власного досвіду, навчального процесу в ЗВО, конкретних ситуацій з позицій педагогічної теорії та пошуком шляхів розв'язання методичних проблем викладання окремих навчальних предметів.

Змістовий модуль 1. Загальні засади методики викладання географічних дисциплін у вищій школі. Система вищої освіти України.

1. Вища освіта ХХІ століття очима студентів.
2. Вища освіта України: проблеми й перспективи.
3. Сучасні проблеми вищої освіти та шляхи їх розв'язання.
4. Проблеми оновлення змісту освіти у вищій школі України.
5. Нормативно-правові засади вищої освіти в Україні та методики викладання дисциплін за фахом.
6. Реалізація принципів навчання у вищій школі з урахуванням специфіки навчальної дисципліни.
7. Методичні основи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.
8. Індивідуальність викладача і педагогічні технології.
9. Методичні основи привернення уваги студентів в навчальному процесі.
10. Дидактична адаптація студентів-першокурсників: методичний аспект.
11. Методичні основи формування критичного стилю мислення студентів.

Змістовий модуль 2. Дидактико-методичні основи навчального процесу у ЗВО

1. Методи навчання як складова предмета методики викладання навчальної дисципліни за фахом.
2. Виховна функція методів навчання студентів ЗВО.
3. Урахування профілю підготовки фахівців у різних формах контролю знань студентів.
4. Методичні основи реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні студентів ВНЗ.
5. Інтерактивні методи навчання у професійній підготовці фахівців.
6. Сучасна академічна лекція та її роль у навчальному процесі у вищій школі.
7. Оцінка якості академічної лекції: основні складові.

8. Сучасні проблеми лекційного викладання.
9. Техніка читання лекцій: основні складові.
10. Семінарське заняття в активній формі: особливості проведення.
11. Структура та вимоги до практичних занять у вищій школі.
12. Структура лабораторного заняття.
13. Педагогічне спілкування на лекції, його особливості.
14. Характеристика технологій навчання в межах предметної методики (за фахом).
15. Методика проведення ділових ігор в навчальному процесі вищої школи.
16. Методичні основи формування у студентів потреби в самоосвіті.
17. Методичні вимоги до використання засобів наочності у навчальному процесі.
18. Методичні вимоги до формування у студентів умінь і навичок роботи з науковою книгою.
19. Сучасні технології та методи навчання у вищій школі.

2. ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

2.1. Перелік питань для підсумкового контролю знань з курсу

1. Показники якості вищої освіти.
2. Методика викладання як галузь педагогічної науки.
3. Зв'язок методики з іншими науками.
4. Предмет та цілі методики викладання навчальної дисципліни.
5. Наукові засади методики викладання навчальних дисциплін у ЗВО.
6. Методологічні засади методики викладання навчальних дисциплін у ЗВО.
7. Логічні засади методики викладання навчальних дисциплін.
8. Науково-педагогічні засади методики викладання навчальних дисциплін у ЗВО.
9. Реалізація принципів навчання у вищій школі з урахуванням специфіки навчальної дисципліни.
10. Психолого-педагогічні засади методики викладання навчальних дисциплін у вищій школі.
11. Нормативно-правові засади методики викладання навчальних дисциплін у ЗВО.
12. Характеристика Закону України «Про вищу освіту».
13. Педагогічні парадигми в теорії та практиці професійної підготовки фахівців.
14. Сутність професійно-педагогічної діяльності. Функції викладача ЗВО.
15. Основні компоненти структури педагогічної діяльності.
16. Характеристика компонентів праці викладача ЗВО.
17. Сутність та види навчально-методичної діяльності викладача ЗВО.
18. Професіоналізм діяльності педагога: сутність та структура.
19. Поняття педагогічної майстерності.
20. Саморегуляція в роботі викладача ЗВО.
21. Роль уваги суб'єктів педагогічної взаємодії. Методичні прийоми привернення уваги студентів у навчальному процесі.
22. Соціально-психологічні особливості студентської молоді.
23. Типологія сучасного студентства в психолого-педагогічній літературі.
24. Соціально-педагогічна адаптація молоді у вищому навчальному закладі.
25. Дидактична адаптація студентів-першокурсників. Роль і завдання викладача у цьому процесі.
26. Сутність та функції професійно-педагогічного спілкування.
27. Характеристика рівнів педагогічного спілкування.
28. Характеристика стилів педагогічного спілкування.
29. Бар'єри у спілкуванні викладача зі студентами, шляхи їх подолання.
30. Методичні основи організації ефективного спілкування викладача зі студентами. Аналіз науково-педагогічних засад різних моделей освіти.
31. Основні напрями розвитку сучасної освіти.

32. Зв'язок дидактики та методики викладання.
33. Об'єкт, предмет, функції дидактики і предметних методик.
34. Актуальні проблеми дидактики і методики викладання навчальних дисциплін у ЗВО. Сутність та структура процесу навчання у вищій школі.
35. Поняття дидактичних законів і закономірностей та їх характеристика.
36. Поняття змісту освіти. Основні напрями оновлення змісту освіти у вищій школі.
37. Характеристика документів, які закріплюють зміст освіти у закладах вищої освіти.
38. Методи навчання як складова предмета методики викладання географічних і гідрологічних дисципліни.
39. Поняття методів навчання.
40. Класифікація методів навчання.
41. Сучасні вимоги до методів навчання у вищій школі.
42. Характеристика методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів.
43. Характеристика методів стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів.
44. Характеристика мотивів учіння студентів.
45. Характеристика методів контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності студентів.
46. Особливості та функції навчального діалогу.
47. Методика організації навчального діалогу.
48. Методика підготовки педагога до ефективної реалізації методів навчання. Характеристика інтерактивних методів навчання у професійній підготовці фахівців.
49. Основні прийоми створення проблемної ситуації на навчальних заняттях з дисципліни за фахом.
50. Методичні основи реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні студентів ЗВО.
51. Методичні основи формування критичного стилю мислення студентів.
52. Виховна функція методів навчання студентів вищих навчальних закладів.
53. Особливості та ознаки лекційно-практичної системи навчання у вищій школі.
54. Лекція як форма організації навчання у ЗВО.
55. Функції лекції.
56. Види лекцій.
57. Технологія підготовки викладача до лекції.
58. Вимоги до методики читання лекції.
59. Семінарське заняття як форма організації навчання, його функції.
60. Види і методика проведення семінарських занять.
61. Основні завдання практичних занять.
62. Форми та методика проведення практичних занять.

63. Методика підготовки та проведення лабораторного заняття.
64. Методика організації та проведення індивідуальних занять, консультацій.
65. Сутність, види і форми самостійної роботи студентів.
66. Дидактичні умови організації самостійної роботи студентів.
67. Зміст, види і форми науково-дослідної роботи студентів та методика її організації.
68. Методика роботи студента з навчальною та науковою літературою.
69. Значення та сутність контролю знань студентів з навчальної дисципліни.
70. Види та форми контролю знань студентів у вищій школі.
71. Методика підготовки і проведення заліків, іспитів з навчальної дисципліни.
72. Сутність та особливості педагогічної технології.
73. Ознаки педагогічної технології.
74. Класифікація педагогічних технологій.
75. Навчальні технології у вищій школі.
76. Технологія проблемного навчання у вищій школі.
77. Групові технології навчання у ЗВО.
78. Ігрові технології навчання у вищій школі.
79. Методика організації ділових ігор у навчальному процесі вищої школи.
80. Технологія дистанційного навчання.
81. Технологія модульного навчання у вищій школі.
82. Комп'ютерні технології навчання.
83. Педагогічна технологія і методика.
84. Індивідуальність викладача і педагогічні технології.
85. Характеристика технологій навчання в межах предметної методики (за фахом).

2.2. Тестові завдання для самоперевірки знань із дисципліни

1. *Методика викладання у вищій школі – це наука про:*

- а) оптимальне поєднання загальнодидактичних методів, прийомів і засобів, які застосовуються для організації процесу навчання;
- б) освіти, виховання, навчання, розвиток особистості;
- в) способи наукового пізнання, які застосовуються для організації процесу навчання;
- г) психологічні особливості особистості.

2. *Предмет методики викладання у вищій школі:*

- а) закономірності викладацької діяльності у вищій школі;
- б) виховна діяльність, що здійснюється спеціально підготовленими фахівцями;
- в) наукова, навчальна виховна робота у закладах освіти у вищій школі;
- г) дослідження законів і закономірностей педагогічних явищ і процесів у вищій школі.

3. *Мета методики викладання у вищій школі курсу:*

- а) надання студентам системи знань про навчання, виховання і розвиток дитини;
- б) надання студентам системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації;
- в) надання студентам системи знань про суспільство, наукову революцію;
- г) надання студентам системи знань про історію розвитку педагогіки вищої школи.

4. *Міжпредметні зв'язки методики викладання у вищій школі:*

- а) філософія, психологія, соціологія, анатомія і фізіологія, етика, педагогіка;
- б) дидактика, теорія виховання, теорія управління;
- в) мета, зміст, принцип, метод, форма, контроль;
- г) вікова педагогіка, історія педагогіки, соціальна педагогіка.

5. *Головні джерела методики викладання у вищій школі:*

- а) філософія, психологія, соціологія, анатомія і фізіологія, етика, педагогіка;
- б) дидактика, теорія виховання, теорія управління;
- в) монографічна література, праці класиків педагогіки, психології, філософії, підручники з педагогіки, психології;
- г) народна педагогіка, духовна педагогіка, світська педагогіка.

6. *Назвіть структурні елементи професійної діяльності викладача:*

- а) профілактика, знання, уміння, навички;
- б) суб'єкт педагогічного впливу, об'єкт педагогічного впливу, предмет їх спільної діяльності, цілі навчання, засоби педагогічної комунікації;

- в) соціальна адаптація, самовиховання, перевиховання;
- г) принципи, форми, методи, закономірності.

7. Праця викладача закладу вищої освіти двобічна:

- а) освітня і виховна;
- б) теоретична і практична;
- в) комунікативна і вербальна;
- г) спеціальна і соціально-виховна.

8. Викладач вищого навчального закладу виконує такі функції:

- а) освітню, виховну, розвивальну, комунікативну;
- б) контролюючу, навчальну, підготовчу, заключну, тематичну;
- в) організаторську, інформаційну, трансформаційну, орієнтовно-регулятивну, мобілізуючу;
- г) оцінювально-результативну, мотиваційну, заохочувальну.

9. Основними напрямками діяльності викладача ВНЗ є:

- а) навчально-педагогічна, навчально-методична, організаційна, виховна, науково-дослідна;
- б) організаторська, інформаційна, трансформаційна, орієнтовно-регулятивна, мобілізуюча;
- в) контролююча, навчальна, підготовча, заключна, тематична;
- г) освітня, виховна, розвивальна, комунікативна, практична, теоретична.

10. Основні види навчально-педагогічної діяльності викладача ЗВО такі:

- а) підготовка до лекційних, семінарських занять, видання конспектів лекцій, складання екзаменаційних білетів;
- б) читання лекцій, проведення семінарських занять, заліків, іспитів, керівництво практикою та навчально-дослідною роботою студентів;
- в) робота куратора, співбесіди, робота в гуртожитках, проведення вечорів, екскурсій;
- г) написання і видання підручників, посібників, монографій, наукових статей, написання відзивів на дисертації, рецензування підручників.

11. Основними видами навчально-методичної діяльності викладача ЗВО є:

- а) читання лекцій, проведення семінарських занять, заліків, екзаменів, керівництво практикою та навчально-дослідною роботою студентів;
- б) робота куратора, співбесіди, робота в гуртожитках, проведення вечорів, екскурсій;
- в) підготовка до лекційних, семінарських занять, видання конспектів лекцій, складання екзаменаційних білетів;
- г) написання і видання підручників, посібників, монографій, наукових статей, написання відзивів на дисертації, рецензування підручників;

12. Основні види виховної роботи викладача ЗВО:

- а) читання лекцій, проведення семінарських занять, заліків, екзаменів, керівництво практикою та навчально-дослідною роботою студентів;
- б) підготовка до лекційних, семінарських занять, видання конспектів лекцій, складання екзаменаційних білетів;
- в) робота куратора, співбесіди, робота в гуртожитках, проведення вечорів, екскурсій;
- г) написання і видання підручників, посібників, монографій, наукових статей, написання відзивів на дисертації, рецензування підручників.

13. Основними видами науково-дослідної роботи викладача ЗВО є:

- а) читання лекцій, проведення семінарських занять, заліків, екзаменів, керівництво практикою та навчально-дослідною роботою студентів;
- б) підготовка до лекційних, семінарських занять, видання конспектів лекцій, складання екзаменаційних білетів;
- в) написання і видання підручників, посібників, монографій, наукових статей, написання відзивів на дисертації, рецензування підручників;
- г) робота куратора, співбесіди, робота в гуртожитках, проведення вечорів, екскурсій.

14. Психологічна структура діяльності викладача ЗВО містить компоненти:

- а) організаторський, інформаційний, трансформаційний, орієнтовно-регулятивний, мобілізуючий;
- б) контролюючий, навчальний, підготовчий, заключний, тематичний;
- в) конструктивний, організаторський, комунікативний, гностичний, функціональний;
- г) навчально-педагогічний, навчально-методичний, організаційний, виховний, науково-дослідний.

15. Структура професійної педагогічної діяльності включає такі компоненти:

- а) організаторський, інформаційний, трансформаційний, орієнтовно-регулятивний, мобілізуючий;
- б) контролюючий, навчальний, підготовчий, заключний, тематичний;
- в) професіоналізм знань, професіоналізм спілкування, професіоналізм самовдосконалення;
- г) навчально-педагогічний, навчально-методичний, організаційний, виховний, науково-дослідний

16. Структура педагогічної майстерності включає такі компоненти:

- а) організаторський, інформаційний, трансформаційний, орієнтовно-регулятивний, мобілізуючий;
- б) контролюючий, навчальний, підготовчий, заключний, тематичний;
- в) гуманістичне спрямування, теоретичні знання, педагогічні здібності, педагогічна техніка;

г) професіоналізм знань, професіоналізм спілкування, професіоналізм самовдосконалення.

17. Педагогічна майстерність:

а) готовність і уміння використовувати системні знання у взаємодії зі студентами;

б) комплекс якостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога;

в) система прийомів соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців;

г) система педагогічної техніки викладача.

18. Професійно-педагогічне спілкування – це:

а) готовність і уміння використовувати системні знання у взаємодії зі студентами;

б) комплекс якостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога;

в) система прийомів соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією;

г) система педагогічної техніки викладача.

19. Професіоналізм знань – це:

а) готовність і уміння використовувати системні знання у взаємодії зі студентами;

б) комплекс якостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога;

в) система прийомів соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією;

г) система педагогічної техніки викладача.

20. Рівні спілкування викладача ЗВО такі:

а) примітивний, маніпулятивний, стандартизований, діловий, особистісний;

б) ліберальний, авторитарний, демократичний;

в) гуманістичний, варіативний, оперативний, оптимізаційний;

г) доступний, недоступний.

21. Навчально-методичний комплекс спеціальності і відповідних дисциплін включає:

а) типові і робочі навчальні плани, план наскрізної підготовки спеціалістів, програми практик, підручники і посібники;

б) навчальний графік, розклад занять;

в) перелік нормативних і вибіркового навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення;

г) сукупність норм, що визначають вимоги до відповідного освітнього (кваліфікаційного) рівня.

22. Освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки фахівців – це:

- а) перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, вмінь та навичок студентів;
- б) основні вимоги до професійних якостей, теоретичних знань, виробничих вмінь та навичок фахівців, які відповідають визначеному освітньому рівню і необхідні для успішного виконання професійних обов'язків;
- в) наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми підготовки.;
- г) сукупність норм, що визначають вимоги до відповідного освітнього (кваліфікаційного) рівня.

24. Структурно-логічна схема підготовки:

- а) перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, умінь та навичок студентів;
- б) основні вимоги до професійних якостей, теоретичних знань, виробничих вмінь та навичок фахівців, які відповідають визначеному освітньому рівню і необхідні для успішного виконання професійних обов'язків;
- в) наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми підготовки;
- г) сукупність норм, що визначають вимоги до відповідного освітнього (кваліфікаційного) рівня.

25. Державний стандарт освіти:

- а) перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, вмінь та навичок студентів;
- б) основні вимоги до професійних якостей, теоретичних знань, виробничих вмінь та навичок фахівців, які відповідають визначеному освітньому рівню і необхідні для успішного виконання професійних обов'язків;
- в) наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми підготовки;
- г) сукупність норм, що визначають вимоги до відповідного освітнього (кваліфікаційного) рівня

26. Навчальний план:

- а) перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, умінь та навичок студентів;
- б) основні вимоги до професійних якостей, теоретичних знань, виробничих вмінь та навичок фахівців, які відповідають визначеному освітньому рівню і необхідні для успішного виконання професійних обов'язків;
- в) нормативний документ, що визначає перелік і обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми

проведення навчальних занять і їх обсяг, графік навчального процесу, форми і способи проведення поточного і підсумкового контролю;

г) сукупність норм, що визначають вимоги до відповідного освітнього (кваліфікаційного) рівня

27. Навчальна програма – це:

а) перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, вмінь та навичок студентів;

б) основні вимоги до професійних якостей, теоретичних знань, виробничих вмінь та навичок фахівців, які відповідають визначеному освітньому рівню і необхідні для успішного виконання професійних обов'язків;

в) нормативний документ, що визначає перелік і обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять і їх обсяг, графік навчального процесу, форми і способи проведення поточного і підсумкового контролю;

г) нормативний документ, який визначає зміст дисципліни, методи аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи студентів, форми контролю знань, а також відповідні літературні джерела для досягнення високої продуктивності навчального процесу.

28. Робоча програма складається:

а) завідувачем кафедри;

б) викладачем;

в) вченою радою університету;

г) деканом.

29. Робочий час науково-педагогічних працівників становить:

а) 54 год. на тиждень;

б) 48 год. на тиждень;

в) 36 год. на тиждень;

г) 24 год. на тиждень.

30. Максимальне навчальне навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника становить:

а) 800 год. на навчальний рік

б) 1200 год. на навчальний рік

в) 600 год. на навчальний рік

г) 300 год. на навчальний рік

31. Навчальний графік:

а) інформаційно-розпорядчий документ, який визначає порядок і терміни проведення всіх видів навчальних занять у відповідності до навчального плану;

б) сукупність норм, що визначають вимоги до відповідного освітнього (кваліфікаційного) рівня;

в) перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, вмінь та навичок студентів.

32. Структурні складові робочої навчальної програми дисципліни:

- а) навчальний графік, розклад занять;
- б) навчальна програма, підручник, посібник;
- в) тематичний план, завдання для самостійної і індивідуальної роботи, методи поточного і підсумкового контролю, перелік навчально-методичної літератури і технічних засобів навчання.

33. Лекція – це:

- а) стрункий, логічно завершений науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певної наукової проблеми;
- б) вид занять, який передбачає самостійне опрацювання студентами окремих тем і проблем відповідно до змісту навчальної дисципліни та обговорення результатів цього вивчення;
- в) форма навчального заняття, на якому педагог організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує уміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання відповідно поставлених завдань.

34. Семінарське заняття – це:

- а) стрункий, логічно завершений науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певної наукової проблеми;
- б) вид занять, який передбачає самостійне опрацювання студентами окремих тем і проблем відповідно до змісту навчальної дисципліни та обговорення результатів цього вивчення;
- в) форма навчального заняття, на якому педагог організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує уміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання відповідно поставлених завдань.

35. Практичне заняття – це:

- а) стрункий, логічно завершений науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певної наукової проблеми;
- б) вид занять, який передбачає самостійне опрацювання студентами окремих тем і проблем відповідно до змісту навчальної дисципліни та обговорення результатів цього вивчення;
- в) форма навчального заняття, на якому педагог організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує уміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання відповідно поставлених завдань.

36. Бінарна лекція – це:

а) лекція, що являє собою передачу усної інформації, перетвореної у візуальну форму технічними засобами навчання;

б) лекція, що передбачає проблемний виклад матеріалу в діалозі двох викладачів, що моделює реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома дослідниками;

в) лекція, що передбачає вкраплення у її текст певної кількості заздалегідь підібраних помилок змістового, методичного характеру, які студенти повинні виявити;

г) лекція, що передбачає засвоєння нової інформації шляхом її «відкриття».

37. Проблемна лекція – це:

а) лекція, що являє собою передачу усної інформації, перетвореної у візуальну форму технічними засобами навчання;

б) лекція, що передбачає проблемний виклад матеріалу в діалозі двох викладачів, що моделює реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома дослідниками;

в) лекція, що передбачає вкраплення у її текст певної кількості заздалегідь підібраних помилок змістового, методичного характеру, які студенти повинні виявити;

г) лекція, що передбачає засвоєння нової інформації шляхом її «відкриття».

38. Лекція із заздалегідь запланованими помилками:

а) лекція, що являє собою передачу усної інформації, перетвореної у візуальну форму технічними засобами навчання;

б) лекція, що передбачає проблемний виклад матеріалу в діалозі двох викладачів, що моделює реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома дослідниками;

в) лекція, що передбачає вкраплення в її текст певної кількості заздалегідь підібраних помилок змістового, методичного характеру, які студенти повинні виявити;

г) лекція, що передбачає засвоєння нової інформації шляхом її «відкриття».

39. Лекція-візуалізація:

а) лекція, що являє собою передачу усної інформації, перетвореної у візуальну форму технічними засобами навчання;

б) лекція, що передбачає проблемний виклад матеріалу в діалозі двох викладачів, що моделює реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома дослідниками;

в) лекція, що передбачає вкраплення в її текст певної кількості заздалегідь підібраних помилок змістового, методичного характеру, які студенти повинні виявити;

г) лекція, що передбачає засвоєння нової інформації шляхом її «відкриття».

40. Самостійна робота – це:

а) різноманітні види індивідуальної і колективної навчально-пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівником, але без його безпосередньої участі;

б) педагогічний супровід, спостереження і перевірка успішності навчально-пізнавальної діяльності студентів;

в) самостійно виконане навчально-наукове дослідження аналітично-розрахункового характеру на певну тему;

г) письмовий огляд наукових та інших джерел з обраної теми або стислий виклад у письмовому вигляді змісту наукової праці.

41. Контроль – це:

а) різноманітні види індивідуальної і колективної навчально-пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівником, але без його безпосередньої участі;

б) педагогічний супровід, спостереження і перевірка успішності навчально-пізнавальної діяльності студентів;

в) самостійно виконане навчально-наукове дослідження аналітично-розрахункового характеру на певну тему;

г) письмовий огляд наукових та інших джерел з обраної теми або стислий виклад у письмовому вигляді змісту наукової праці.

42. Курсова робота – це:

а) різноманітні види індивідуальної і колективної навчально-пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівником, але без його безпосередньої участі;

б) педагогічний супровід, спостереження і перевірка успішності навчально-пізнавальної діяльності студентів;

в) самостійно виконане навчально-наукове дослідження аналітично-розрахункового характеру на певну тему;

г) це письмовий огляд наукових та інших джерел з обраної теми або стислий виклад у письмовому вигляді змісту наукової праці.

43. Цитата – це:

а) узагальнююча характеристика книги або статті, що може містити їх короткий зміст та оцінку і слугує для орієнтування в пошуках потрібного матеріалу;

б) дослівно відтворений фрагмент першоджерела з указівкою на автора, повну назву його роботи, місце, рік видання і сторінку;

в) коротка критична оцінка наукової доповіді, статті, реферату, наукової роботи, лекції;

г) письмовий огляд наукових та інших джерел з обраної теми або стислий виклад у письмовому вигляді змісту наукової праці.

44. Рецензія – це:

а) узагальнююча характеристика книги або статті, що може містити їх короткий зміст та оцінку і слугує для орієнтування в пошуках потрібного матеріалу;

б) дослівно відтворений фрагмент першоджерела з указівкою на автора, повну назву його роботи, місце, рік видання і сторінку;

в) коротка критична оцінка наукової доповіді, статті, реферату, наукової роботи, лекції;

г) це письмовий огляд наукових та інших джерел з обраної теми або стислий виклад у письмовому вигляді змісту наукової праці.

45. Анотація – це:

а) узагальнююча характеристика книги або статті, що може містити їх короткий зміст та оцінку і слугує для орієнтування в пошуках потрібного матеріалу;

б) дослівно відтворений фрагмент першоджерела з указівкою на автора, повну назву його роботи, місце, рік видання і сторінку;

в) коротка критична оцінка наукової доповіді, статті, реферату, наукової роботи, лекції;

г) це письмовий огляд наукових та інших джерел з обраної теми або стислий виклад у письмовому вигляді змісту наукової праці.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ВИЗНАЧЕНЬ ТА ПОНЯТЬ

Авторитет викладача (лат. adaptation – пристосовувати) – інтегральна характеристика професійної, педагогічної та особистісної позиції викладача у колективі, яка виявляється у процесі взаємовідносин з колегами та студентами і впливає на результативність навчально-виховного процесу.

Акредитація – процедура надання вищому навчальному закладу певного типу права провадити освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Анотація (лат. annotatio – зауваження, примітка) – коротка (10 - 20 рядків) узагальнююча характеристика книги або статті, що може містити їх короткий зміст та оцінку і слугує для орієнтування в пошуках потрібного матеріалу.

Аспірант (від лат. aspirans – той, який до чогось прагне) – особа, яка готується до наукової чи викладацької роботи у вищій школі і науково-дослідних інститутах.

Атестація – процедура перевірки можливостей фізичної особи виконувати роботи з відповідних спеціалізацій. А. є основною формою державного контролю за діяльністю навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування, типу та форм власності.

Бакалавр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні й спеціальні уміння.

Бесіда – розмова, обмін думками між двома або кількома особами. У педагогіці – метод навчання, за якого викладач за допомогою вміло поставлених запитань спонукає студентів до відтворення набутих раніше знань, самостійних висновків і узагальнень на основі засвоєного матеріалу.

Виробнича практика – це процес застосування та закріплення теоретичних знань на виробництві з метою набуття науково-виробничого досвіду, набуття практичних навичок, а також відпрацювання основних питань дипломного проєктування.

Вища освіта – рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації.

Державний стандарт освіти – сукупність норм, які визначають вимоги до освітнього (кваліфікаційного) рівня.

Дисертація (лат. dissertation – розвідка, дослідження) – наукова праця, підготовлена для прилюдного захисту на здобуття вчених ступенів доктора філософії і доктора наук.

Диспут (як метод навчання і виховання) (лат. disputo – міркувати, сперечатися) – спір на наукову, літературну чи іншу тему, колективне обговорення питань, що хвилюють.

Діяльність викладача – різновид професійної науково-педагогічної діяльності, яка орієнтована на різнобічну професійну підготовку, розвиток і виховання студентів.

Діяльність студента – форма пізнавальної і практичної активності студента, спрямована на розвиток особистості, підготовку до виконання професійних завдань і функцій, опанування необхідною для цього системою знань, умінь і навичок.

Дослідна робота – метод навчання, що передбачає пошукові завдання і проекти, які дають змогу індивідуалізувати навчання, розширити обсяг знань студентів.

Елективний курс – дисципліни за вибором.

Есе – (фр. *essai* – спроба, намір, начерк) – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію, висвітлює індивідуальні думки й висловлювання щодо конкретного наукового питання і не претендує на вичерпне та визначальне тлумачення теми.

Заклад вищої освіти – освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми й освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність.

Залік – одна з форм перевірки знань студентів ЗВО.

Зміст освіти – це науково обґрунтована система дидактичного і методичного оформлення процесу формування знань, умінь і навичок, а також досвіду творчої діяльності особистості відповідно до освітнього рівня.

Індивідуальне навчальне заняття – форма навчання, що проводиться з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки і розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Індивідуальний навчальний план студента – нормативний документ, за яким здійснюється його навчання з урахуванням вимог ОПП відповідного рівня підготовки та особистих освітньо-професійних інтересів і потреб студента.

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що передбачають модифікацію цілей або каналів навчання; впровадження нових технологій у систему навчання.

Іспит – форма підсумкової перевірки та оцінювання академічних досягнень студентів.

Кваліфікаційна характеристика – основні вимоги до професійних якостей, знань і умінь фахівця, необхідні для успішного виконання професійних обов'язків.

Кваліфікація – рівень підготовленості, майстерності, ступінь готовності до виконання праці за визначеною спеціальністю або посадою, що визначається розрядом, класом, іншими атестаційними категоріями.

Колоквіум (мікрозалік) – це вид аудиторного чи позааудиторного заняття, де здійснюється обов'язкове опитування за однією або декількома найбільш важливими темами, розділам навчального предмета.

Конспектування – це стислий письмовий виклад прочитаного матеріалу, лекції, статті.

Консультація – форма навчання, у процесі якої студент отримує відповіді на конкретні запитання або пояснення складних для самостійного осмислення проблем.

Компетентність – знання, вміння, навички та досвід, які формують професійні властивості фахівця на достатньому рівні для якісного виконання ним професійних функцій.

Компетентнісний підхід – оцінка підготовленості фахівців певного освітньо-кваліфікаційного рівня до професійної діяльності на основі наявності в них визначених стандартами компетенцій.

Курсова робота – це самостійно виконане навчально-наукове дослідження аналітично-розрахункового характеру на певну тему.

Лабораторні роботи (від лат. labor – труднощі, робота; laboro – трудитися, працювати, долати труднощі, турбуватися) – один із видів самостійної навчальної роботи студентів, яка проводиться за завданням викладача із застосуванням навчальних приладів, інструментів, матеріалів, установок та інших технічних засобів.

Лекція (лат. lectio – читання) – це стрункий, логічно завершений науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певної наукової проблеми.

Лекція бінарна – лекція, яка передбачає проблемний виклад матеріалу в діалозі двох викладачів, що моделює реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома дослідниками.

Лекція вступна – лекція, що дає загальне уявлення про завдання і зміст навчальної дисципліни, розкриває її структуру і логіку, показує її взаємозв'язок з іншими предметами.

Лекція заключна – лекція, що передбачає підведення підсумків вивченого матеріалу з певної навчальної дисципліни, виділення вузлових питань і зосередження уваги на практичному значенні здобутих знань для подальшого навчання.

Лекція із заздальгідь запланованими помилками – лекція, що передбачає вкраплення в її текст певної кількості заздальгідь підібраних помилок змістового, методичного характеру, які студенти повинні виявити.

Лекція проблемна – лекція, що передбачає засвоєння нової інформації шляхом її «відкриття».

Лекція-візуалізація – лекція, на якій перетворюють у візуальну форму усну інформацію, використовуючи такі демонстраційні матеріали, які не тільки доповнюють слова, а й самі виступають змістовними повідомленнями.

Лекція-пресконференція – лекція, зміст якої будують на основі отриманих лектором запитань від студентів, інтерв'ювання його або студентів, що виконують роль «академіків», «дослідників», «фахівців-практиків» тощо.

Магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра (або спеціаліста) здобула повну вищу освіту, спеціальні вміння та знання, достатні для виконання

професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, передбачені для первинних посад відповідно.

Магістерська робота – це самостійна науково-дослідницька праця кваліфікаційного характеру, що виконується з метою виявлення освітньої та наукової кваліфікації магістранта, його вміння самостійно здійснювати науковий пошук і виконувати конкретні теоретичні й практичні завдання професійного характеру, зокрема й ті, що стосуються науково-педагогічної діяльності.

Методика навчального предмета – галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення конкретної навчальної дисципліни.

Міністерство освіти і науки України – центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого входить реалізація державної політики у сфері освіти та науки, координація освітньої діяльності, догляд за дітьми шкільного віку, дошкільна, шкільна та університетська освіта, навчання дорослих, дослідження.

Модульно-рейтингове навчання – навчання цілісними, логічно впорядкованими й обґрунтованими частинами (модулями).

Навчальний графік – це інформаційно-розпорядчий документ, який визначає порядок і терміни проведення всіх видів навчальних занять відповідно до навчального плану.

Навчальний план – нормативний документ вищого навчального закладу, який складається на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми та засоби проведення поточного і підсумкового контролю.

Навчальна програма – це нормативний документ, який визначає зміст дисципліни, методи аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи студентів, форми контролю знань, а також відповідні літературні джерела для досягнення високої продуктивності навчального процесу.

Навчальний процес – система організації навчально-виховної роботи, в основу якої покладена органічна єдність викладання і учіння, спрямована на досягнення результатів навчання, виховання і розвитку студента.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Наукова організація праці викладача (НОПП) – це система заходів, спрямована на систематичне і безперервне вдосконалення умов праці викладача та студентів, тобто на забезпечення максимальної ефективності навчання і виховання студентів на основі раціонального використання часу, зусиль як педагога, так і студента.

Наукова стаття – один з основних видів оперативної інформації про нові наукові дослідження з наукової тематики. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює окреме конкретне питання, фіксує науковий пріоритет автора, робить матеріал надбанням широкої спільноти фахівців.

Науковий результат – нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

Освіта – процес і результат засвоєння систематичних знань, умінь та навичок; необхідна умова підготовки людини до життя й праці.

Освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки фахівців – це перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, умінь та навичок студентів.

«Портфоліо» – це метод, призначений для систематизації результатів самостійної роботи студентів, узагальнення, поглиблення і розширення знань, отриманих на аудиторних заняттях.

Педагогічний досвід – практика педагогічної діяльності людини і її результат, який виявляє рівень опанування її об'єктивними закономірностями.

Педагогічна майстерність – характеристика високого рівня педагогічної діяльності, що ґрунтується на високому професійному рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді.

Педагогічна техніка – сукупність раціональних засобів, особливостей поведінки і професійних умінь педагога, спрямованих на ефективну реалізацію педагогічних впливів на особистість студента та студентську спільноту.

Педагогічний процес (лат. processus – просування вперед) – спеціально організована, цілеспрямована взаємодія педагогів і вихованців, метою якої є вирішення освітніх питань, виховання і розвиток особистості.

Педагогічний такт – почуття міри в застосуванні педагогічного впливу на вихованців, коли оптимально враховуються умови ситуації, її соціальні та педагогічні наслідки, особливості особистості вихованця.

Практикум (грец. praktikos – активний, діяльний) – вид лабораторної роботи, що проводиться після вивчення великих розділів курсу. Має повторювальний і узагальнюючий характер.

Практичні заняття (грец. practicos – діяльний) – форма навчального заняття, на якому педагог організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує уміння та навички їх практичного застосування шляхом виконання відповідно поставлених завдань.

Програма навчання – перелік курсів, необхідних для надання студенту кваліфікації вищої освіти. Визначає напрями навчання і потрібні для отримання кваліфікації вимоги.

Професійна придатність – відповідність індивідуальних рис, структури психічних і психофізіологічних особливостей людини вимогам, які висуває певна професія до рівня їхнього розвитку і які необхідні для досягнення суспільно прийнятної ефективності у певній професії.

Професіонал – працівник, який має високий рівень теоретичної підготовки і сформованості системи узагальнених умінь та навичок для роботи за обраною професією. Критерієм підготовленості П. є його здатність

виконувати роботу (професійну діяльність) різної складності відповідно до прийнятих норм.

Реферування (від лат. refero – повідомляю) – це письмовий огляд наукових та інших джерел з обраної теми або стислий виклад у письмовому вигляді змісту наукової праці.

Рецензія (лат. recensio – огляд, обстеження) – коротка критична оцінка наукової доповіді, статті, реферату, наукової роботи, лекції.

Робочий навчальний план – нормативний документ, у якому конкретизуються форми проведення навчальних занять, їх обсяг, форми і засоби проведення поточного і підсумкового контролю на кожний семестр.

Самостійна робота – це різноманітні види індивідуальної і колективної навчально-пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі.

Семінар (лат. seminarium – розсадник) – вид практичних занять, який передбачає самостійне опрацювання студентами окремих тем і проблем відповідно до змісту навчальної дисципліни та обговорення результатів цього вивчення, представлених у вигляді тез, повідомлень, доповідей, рефератів тощо.

Сесія екзаменаційна (від лат. session – засідання) – період складання заліків та іспитів у вищому навчальному закладі, де запроваджено курсову або предметно-курсіву систему навчання.

Спецсемінар – навчальний предмет, дисципліна, що вивчається студентами старших курсів з метою спеціалізації і передбачає оволодіння спеціальними засобами професійної діяльності в певній галузі науки або практики.

Стажування – комплексний процес активного, дієвого засвоєння виробничого досвіду шляхом виконання відповідних функцій і прийняття управлінських рішень на відповідних посадах.

Структурно-логічна схема підготовки – наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми підготовки.

Тези – 1) положення, висловлені в книзі, доповіді, статті, виписані своїми словами і розміщені в логічній послідовності; 2) коротко сформульовані положення (ідеї) доповіді, статті, лекції тощо.

Творчість – продуктивна людська діяльність, що здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення; передбачає наявність певних особистісних і процесуальних характеристик: здібностей, мотивів, уяви, інтуїції, умінь тощо.

Тест (англ. test – випробування) – короткочасне стандартизоване випробування, спрямоване на визначення у того, кого досліджують, показників розвитку певних психічних властивостей.

Тестовий контроль – метод навчання, який передбачає вибір студентом одного або кількох варіантів відповідей із запропонованого переліку завдань.

Університет – багатопрофільний вищий навчальний заклад, який здійснює підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації фахівців і науково-педагогічних працівників за широким спектром спеціальностей.

Цитата (лат. cito – наводжу) – дослівно відтворений фрагмент першоджерела з указівкою на автора, повну назву його роботи, місце, рік видання і сторінку. Цитування використовують для підтвердження власної думки.

Якість освітньої діяльності – сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені й передбачені потреби окремої особи або (та) суспільства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Бондар А.Д., Ранська Л.А. Лабораторні і практичні роботи у вищій школі. Київ : Вища школа, 1977. 77 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Діалектика вищої освіти: трансформація від декларації до реалізації: навч. посібник. Головка В.О., Гримблат С.О., Барановський Д.І. та ін. Харків : Еспала, 2009. 304 с.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
5. Вища освіта і Болонський процес: навч. посібник. Дмитриченко М.Ф., Хорошун Б.І., Язвінська О.М., Данчук В.Д. Київ : Знання України, 2006. 440 с.
6. Журавський В.С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. Київ : МОН, 2004.-200 с.
7. Іванчук М., Федірчик Т. Акмеологічні засади професійного розвитку викладача вищої школи. Чернівці : Родовід, 2019. 220 с.
8. Забезпечення якості вищої освіти актуальна проблема світового освітнього простору. Іванчук М.Г., Федірчик Т.Д., Романюк С.З., Прокоп І.С. та ін. *Розвиток системи неперервної освіти в контексті суспільних трансформацій XXI століття*: колект. монографія / за ред. Іванчук М.Г. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, 2016. 400 с.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука України. Шляхи модернізації. Київ : МОН, 2003. 386 с.
10. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Вид. 2, стереотип. Київ : Знання, 2011. 486 с.
11. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Семенова А.В. та ін. / за ред. З.Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2005. 399 с.
12. Мороз І.В. Кредитно-модульна система організації навчального процесу: Довідник для студентів. Київ: Освіта України, 2006. 90 с.
13. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі : навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
14. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
15. П'ятницька В., Позднякова І. Основи наукових досліджень у вищій школі. Київ: Центр навч. літ-ри, 2003. 116 с.
16. Перспективні освітні технології: науково-методичний посібник / за ред. Т.С.Сазоненко. Київ : Гопак, 2000. 560 с.
17. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : навч. посібник для магістрантів і аспірантів. Київ : ТОВ "Філ-студія", 2006. 320 с.

18. Резван О. Методика викладання у вищій школі. Харків, ХНАДУ: «Міськдрук», 2012. 152 с.
19. Салов В.О. Основи педагогіки вищої школи : навч. посібник. Дніпропетровськ : Вид-во Національної гірничої академії, 2003. 183 с.
20. Основи психології і педагогіки. Семенова А.В., Гурін Р.С., Осипова Т.Ю. та ін. : навч. посібник. Вид. 2-ге. / за ред. А.В. Семенової. Київ : Знання, 2007. 341 с.
21. Слепкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. Київ : НПУ, 2005. 239 с.
22. Вища освіта України і Болонський процес.: навч. посібник. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук та ін. / за ред. В.Г.Кременя: Київ: Освіта України, 2004.- 388 с.
23. Сучасні системи вищої освіти їх порівняння для України. Київ : Видавничий дім «КМ Akademia», 1997. 288 с.
24. Туркот Т. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2011. 628 с.
25. Організація самостійної роботи студентів. Ушкаренко В.О., Смолієнко Н.Д., Осадчук І.В., Виноградова Т.І. Херсон : Айлант, 2005. 96 с.
26. Федірчик Т. Теоретико-практичні аспекти управління розвитком педагогічного професіоналізму викладача вищої школи в системі діяльності класичного університету. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка.* 2017. № 1. С.73 - 80.
27. Федірчик Т., Нікула Н. Система формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх викладачів вищої школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2018. №10. С. 226 - 237.
28. Федірчик Т., Олійник М., Тимчук Л. Науково-методичний центр університету в системі забезпечення якості професійного розвитку викладачів. *Наука і освіта.* 2018. №4. С. 5 - 16.
29. Федірчик Т.Д. Професійно-особистісні якості викладача вищої школи як основа його етичної компетентності. *Virtus: Scientific Journal*, October, issue 17, 2017. С. 168 - 172.
30. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2006. 351 с.
31. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. 240 с.
32. Якса Н. Основи педагогічних знань : навч. посібник. К: Знання, 2007. 357 с.

Документальні джерела

1. Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL : https://drive.google.com/file/d/1CB4AIMVXSAykF_CepI-k98GPc9E8KznQ/view
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
3. Закон України «Про вищу освіту» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

4. Закон України «Про освіту» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Збірник нормативних документів щодо Болонського процесу /Укладачі: К.М. Левківський, З.І. Логвин, Н.Л. Губерська. Київ : ІПЗО, 2008. 166 с.
6. Нормативно-правове регулювання та методичне забезпечення організації освітнього процесу в університеті. URL : <http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/scienc/02%20osvitniad/02>
7. Положення про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL : https://drive.google.com/file/d/16eJk4gKG5oJII2ot4UeSq2_BSGadrPl_/view
8. Положення про засади безконфліктних комунікацій та врегулювання спорів учасників освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL : <https://drive.google.com/file/d/1ummJIYeGbcMCAb9ItG0nH1sLOK2e6jVk/view>
9. Положення про підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL : https://drive.google.com/file/d/1opL_rGqQxGOytwv1IkoQUAKdjKInQeK6/view
10. Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL : https://drive.google.com/file/d/1EzVsehQERCEzxJwWe-rz6_eTUFUBGv4o/view
11. Правила внутрішнього розпорядку Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL : <https://drive.google.com/file/d/0B1PzclSOKFQnZzl5alNOMzRxY3N2dGV2b2Y2SFN1Uk5YMTIJ/view?resourcekey=0-LTsp86siLK9yW7XU6G14Ug>
12. Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах: Постанова Кабінету Міністрів України № 978 від 9 серпня 2002 р. // *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВП „Форум”, 2003. С.344-348.
13. Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 1074 від 05.09.96 р. *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВП „Форум”, 2003. С.99-118.
14. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти України № 161 від 02.06.93 р. *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВП „Форум”, 2003. С.413-432.
15. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету Міністрів України № 65 від 20.01.98 р. *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВП „Форум”, 2003. С.153 - 159.

Додаткова:

1. Аузіна А.О., Голуб Г.Г., Возна А.М. Система комплексної діагностики знань студента. Львів, 2002. 38 с.

2. Березівська Т.С. Педагогічні умови ефективності семінарських занять (у вузі). *Вісник ЧДУ. Педагогічні науки*. 2002. Вип. 41. С. 9 - 14.
3. Буркова Л. Технології в освіті. *Рідна школа*. лютий. 2001. С. 18 - 19.
4. Бутенко В.Г. Шляхи удосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки і психології : зб. наук. праць ХНТУ*. Вип. 2 (7). Херсон, 2012. С. 289 – 293.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і гол. ред. В.Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
6. Власенко О.О. Педагогічна діяльність викладача вищої школи: теоретичний аспект. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 3 (47). С. 73 – 78.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
8. Дубасенюк О.А. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. 444 с.
9. Дудікова Л.В. Науково-дослідницька діяльність студентів як складова індивідуалізації навчального процесу. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 16. С. 126 - 130.
10. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир : Вид-во Рута, 2006. 320 с.
11. Коваленко О.Є. Проблеми методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 4. С. 173 - 176.
12. Козак Л.В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *Освітологічний дискурс*, 2014. № 1 (5). С. 95 - 104.
13. Кушнір В., Кушнір Г., Рожкова Н. Інноваційність освіти як дидактичний принцип. *Рідна школа*. 2012. № 6 (990). С. 3 – 8.
14. Кушніренко Н.М., Удалова В. К. Наукова обробка документів: підручн. Київ : Вікар, 2003. 320 с.
15. Лекції з педагогіки вищої школи: навчальний посібник / за ред. В.І. Лозової. Харків : «ОВС», 2006. 496 с.
16. Лігум Ю.С. Якість освіти і новітні технології навчання в контексті інтеграції в європейський освітній простір. *Педагогіка і психологія*. 2011. № 2. С. 22 - 27.
17. Лозниця В. Форми організації навчання у вищій школі. *Психологія і педагогіка*. Київ : 2000. С. 280 - 298.
18. Мирошник О., Тарасевич Н. Педагогічна майстерність: теорія і практика професійного становлення майбутнього вчителя. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Вип. 9. С. 136 - 140.
21. Ягодзінський А.Й., Муромцева А.О., Іванова Л.В. Оцінка знань студентів та якості підготовки фахівців (методичні та методологічні аспекти) : навч. посіб. Київ :ІЗМН, 1997. 216 с.
22. Половенко О.В., Постельняк А.І. Управління розвитком творчого потенціалу педагога. *Методист*. 2012. № 1 2 (73 – 74). С. 1 - 28.
23. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2004. 48 с.

24. Попова Г.В. Тренінг як засіб підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів ВНЗ. *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 2. С. 90–94.
25. Прокопів Л.М. Інформаційні технології в педагогіці: методичні рекомендації до самостійної роботи. Івано-Франківськ, 2013. 60 с.
26. Рогальська Н.В. Педагогічний супровід наукової діяльності студентів Умань : ВЦ «Софія», 2007. 102 с.
27. Ромащенко І. Науково-дослідницька діяльність студентів як засіб забезпечення якості освіти. *Молодь і ринок*. 2014. № 6 (113). С. 18–21.
28. Семигіна Т. Словник із соціальної політики. Київ : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2005. 253 с.
29. Сергієнко С., Прус В. Основи організації та перспективи розвитку студентської науки. *Вища школа*. 2007. № 4. С. 35–39.
30. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
31. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 127 с.
32. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі. К.: Тансоа, 2006. 88 с.
34. Соколова І.В. Технологія організації методичної роботи у вищому закладі освіти. *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті*. К.: ВІПОЛ, 2001. С. 440–457.
36. Степанець І.О. Історична ретроспектива організації та змісту й загальні основи науково-дослідницької діяльності в системі вищої педагогічної освіти. *Збірник наукових праць*. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. Вип. XXV. С. 155–163.
37. Стеценко В.В. Організація практичної підготовки студентів у магістратурі. *Нові технології навчання : науково-методичний збірник*. Київ : Науково-методичний центр вищої освіти, 2004. Вип. 37. С. 37–43.
38. Сущенко Л.О. Методика формування дослідницьких умінь майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: результати дослідження. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2013. № 4 (30). С. 301–309.
39. Тевлін Б. Актуалізація і розвиток потенціалу педагогічних працівників. *Школа*. 2007. № 1. С. 17–22.
40. Хрипков Є.М. Управління навчальним закладом. Київ : Знання, 2006. 365 с.
41. Цехмістрова Г.С. Методологічне обґрунтування проведення семінарських занять у вищих навчальних закладах. *Проблеми освіти*. К., 2001. Вип. 24. С. 14–25.
42. Швець Є.Я., Швець Д.Є. Організація поточного і підсумкового контролю знань студентів при модульнорейтинговій технології навчання *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2010. Вип. 42. С. 227–235.

Навчально-методичне видання

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ТА ГІДРОЛОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Методичні рекомендації

Укладачі : **Паланичко** Ольга Вікторівна,
Кирилюк Андрій Олександрович
Ющенко Юрій Сергійович
Пасічник Микола Дмитрович
Николаєв Андрій Миколайович
Настюк Микола Григорович

Відповідальний за випуск Ю.С. Ющенко

Літературний редактор О.В. Колодій

Підписано до друку 01.09.2021. Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк
різографічний. Умов.-друк. арк. 3,19. Тираж 50. Фізична особа-підприємець
Садовський Сергій Сергійович. 59300, Чернівецька обл., Кіцманський р-н, м.
Кіцмань, вул. Космонавтів, 4/13. e-mail: druk.service.cv@gmail.com